

Tanıtım

Tema: Beşerî Sistemler ve Süreçler

Konu: Nüfus Dinamikleri

Alt Konu: Dünyada Nüfusun Dağılışı - Türkiye'de Nüfusun Dağılışı

Temanın Amacı: Dünya ve Türkiye'deki nüfusun dağılışı ve hareketlerini etkileyen faktörler hakkında haritalar üzerinden çıkarımda bulunabilme

Dünya ve Türkiye'de nüfus yoğunluğunun fazla ve az olduğu alanlar ile nüfusun dağılışı ve hareketlerini etkileyen faktörlerin incelenebildiği haritaları ilişkilendirerek çıkarım yapabilme

Anahtar Kavramlar: bağımlı nüfus, demografik dönüşüm, doğum oranı, genç nüfus, göç, nüfus artış hızı, nüfus piramidi, nüfus politikası, nüfus yoğunluğu, ortalama yaş, ölüm oranı, yaşlı nüfus

Köprü Kurma

Aşağıda Lagos'ta (Nijerya) Oshodi Pazarı ve Kuzey Sibiry'a'da ren geyiği çobanları olan göçebe Nenet insanları gösterilmiştir. Nijerya'daki bu pazar alanında çok yoğun bir insan kalabalığı görülürken, Sibiry'a'da son derece az insanın bulunduğu dikkati çekmektedir.

Lagos'ta (Nijerya) Oshodi Pazarında insanlar

Sibirya'nın ren geyiği çobanları: Nenetler

Yeryüzünde bazı yerler bu derece kalabalık bir nüfusa sahipken, bazı alanlarda da son derece seyrek olmasının nedenlerini açıklayınız.

Sibiry'a ve Nijerya örneğinde olduğu gibi, nüfus dağılışı bakımından birbirine zıt olan başka ne gibi yerler örnek verilebilir?

Dünyanın her yerinde aynı sayıda ya da oranda insan yaşaması mümkün olabilir mi?

Türkiye'de de çok sık ya da çok seyrek nüfuslu alanlar var mıdır? Bu durumun nedenleri nelerdir? Tartışınız.

Dünyada Nüfusun Dağılışı

- Dünya genelinde nüfus dağılımı eşit değildir; bazı bölgeler yoğun nüfuslu iken, bazı bölgelerde nüfus seyrekdir veya hiç bulunmamaktadır.
- Antarktika çok soğuk, kar ve buzla kaplı bir kutup bölgesi olduğundan neredeyse hiç nüfus bulunmazken, Çin'in doğu kıyısı sanayileşme ve ticaret olanakları nedeniyle çok yoğun nüfuslanmıştır.
- Himalaya Dağları ya da Sahra Çölü bölgesi çok seyrek bir nüfusa sahipken, İstanbul Boğazı çevresi çok sık nüfusludur.
- Bu durum yeryüzünde nüfusun eşit olmayan bir dağılışı gösterdiğini ifade etmektedir.

! Önemli

Nüfus yoğunluğu, belirli bir alanda yaşayan insan sayısının o alanın yüz ölçümüne bölünmesiyle elde edilen bir ölçüdür. Genellikle kişi başına düşen kilometrekare (kişi/km²) cinsinden ifade edilir. Bu ölçü, bir bölgedeki insan yoğunluğunu ve dağılımını anlamak için kullanılır. Nüfus yoğunluğu, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Yüksek nüfus yoğunluğu, kaynakların daha yoğun kullanılmasına ve altyapı gereksinimlerinin artmasına yol açabilir. Düşük nüfus yoğunluğu ise genellikle kırsal ve uzak bölgelerde görülür ve hizmetlere erişimde zorluklar yaratabilir.

☰ Not

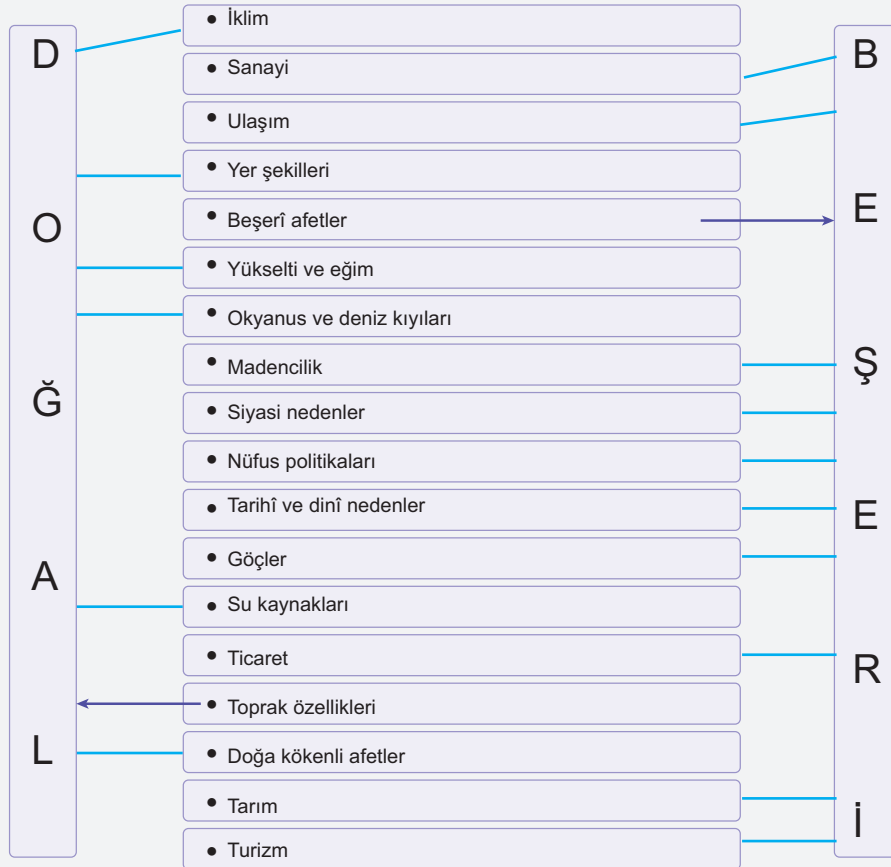
Yeryüzünde aritmetik nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu kıta Asya, en az olduğu kıta Okyanusya'dır.

Nüfusun Dağılımını Etkileyen Faktörler

☰ Etkinlik 1

Aşağıda yeryüzünde nüfus dağılımını etkileyen doğal ve beşeri faktörler karışık olarak verilmiştir.

Bu faktörleri örnekteki gibi çizgilerle eşleştiriniz.

Doğal Faktörler:**İklim:**

Ilıman iklim koşullarına sahip Avrupa, tarım ve yaşam için elverişli olduğundan yoğun nüfuslanmıştır. Buna karşılık, aşırı sıcak ve kurak iklimi olan Sahra Çölü, yaşam koşullarının zorluğu nedeniyle seyrek nüfuslanmıştır.

Yer şekilleri:

Düz ve alçak yer şekillerine sahip olan Hindistan'ın Ganj Ovası, tarıma elverişli olması nedeniyle yoğun nüfuslanmıştır, Himalaya Dağları gibi engebeli ve yüksek bölgeler seyrek nüfuslanmıştır.

Su kaynakları ve verimli topraklar :

Mısır'ın Nil Nehri vadisi, su kaynaklarının bol olması ve verimli topraklarıyla tarım için uygun bir ortam sunarak, nüfusun yoğunlaştığı bir bölge olmuştur.

Doğa kökenli afetler:

Pasifik Okyanusu'ndaki küçük ada ülkeleri, sık sık tsunamiler ve tropikal kasırgalar gibi doğal afetlerle karşı karşıya kaldıkları için genellikle seyrek nüfusludur.

Beşeri Faktörler:**Sanayi, Ulaşım, Ticaret:**

İngiltere'deki Sanayi Devrimi sürecinde, Londra gibi büyük liman şehirleri ve endüstriyel merkezler, sanayi faaliyetleri, ulaşım ağı ve ticaret yoluyla yoğun nüfuslanmıştır.

Beşeri Afetler:

2011'de başlayan Suriye'deki iç savaş, milyonlarca insanın ülke içinde yer değiştirmesine ve komşu ülkelere göç etmesine yol açarak, bölgedeki nüfus dağılımını önemli ölçüde etkilemiştir.

Madencilik:

Zonguldak'ta taş kömürünün, Batman'da da petrolün bulunması bu şehirlerin nüfuslanmasında etkili olmuştur.

Siyasi Nedenler ve Nüfus Politikaları:

Avrupa'da II. Dünya Savaşı sonrasında Almanya'nın bölünmesi, Doğu Almanya'da uygulanan sıkı siyasi kontrol ve ekonomik politikalar, Batı Almanya'ya göre daha düşük nüfus yoğunluğuna ve ekonomik geri kalmışlığa yol açmıştır.

Tarihi ve Dini Nedenler:

Kudüs, Vatikan, Mekke ve Medine gibi şehirler tarihi ve dini önemi nedeniyle Yahudi, Hristiyan ve Müslüman toplulukların kutsal mekanlarına ev sahipliği yapmasından dolayı nüfusun yoğunlaştığı bir merkez olmuştur.

Göçler:

Avrupa'dan Amerika kıtasına özellikle 19. ve 20. yüzyıllarda büyük dalgalar hâlinde gerçekleşen göçler ABD'nin kurulmasında etkili olmuş nüfus yoğunluğu artmıştır.

Tarım:

Nil Nehri'nin verimli topraklarıyla çevrili olan Mısır, tarih boyunca tarıma dayalı ekonomisi sayesinde nüfusun yoğunlaştığı bir bölge olmuştur.

Turizm:

Antalya, Türkiye'nin Akdeniz kıyılarında yer alan ve turizm açısından antik kentleri, plajları ve doğal güzellikleriyle yıl boyunca bir çok turisti çekerek, nüfusun yoğunlaştığı ve turizm sektörünün ekonomik olarak önemli bir katkı sağladığı bir şehirdir.

Dünyada Nüfusun Seyrek ve Yoğun Olduğu Alanlar**Seyrek Nüfuslu Alanlar :**

Çöller, kutuplar, yağmur ormanları, dağlık ve engebeli alanlar seyrek nüfuslu yerlerdir.

Kuzey Afrika'daki Büyük Sahra Çölü kuraklık nedeniyle çok seyrek nüfuslu bir bölgedir.

Yoğun Nüfuslu Alanlar :

- Nehir vadileri ve delta bölgeleri gibi verimli tarım alanları (Nil, Ganj)
- Büyük metropol alanlar ve mega şehirler (New York, Tokyo, Mexico City vb)

- Ticaret yollarının kavşak noktaları ve liman şehirleri (İstanbul, Rotterdam, Hong Kong)
- Sanayi bölgeleri ve endüstriyel merkezler (Batı Avrupa, Çin'in doğu kıyısı, Japonya)
- Başkentler ve politik merkezler (Londra, Ankara, Paris vb)
- Turistik cazibe merkezleri ve kültürel başkentler (Kudüs, Rio de Janeiro, Roma, Kyoto)
- Yüksek teknoloji ve Ar-Ge merkezleri (Silikon Vadisi, Seul vb)

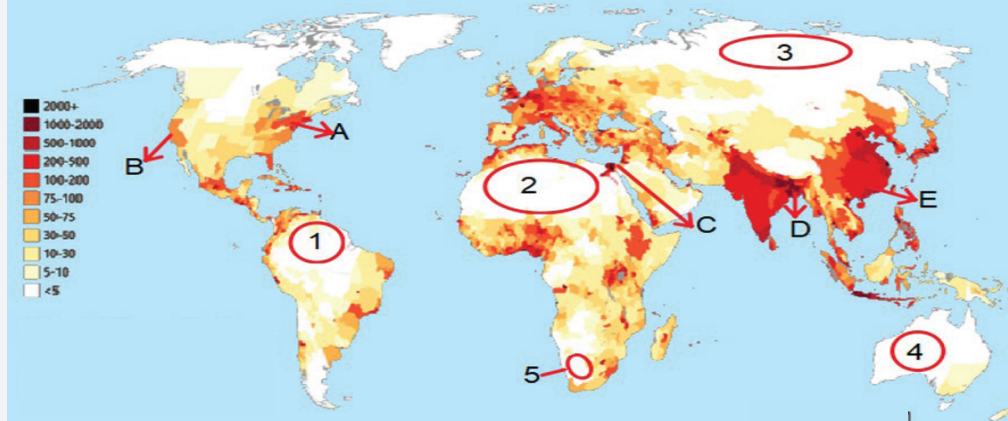
Tokyo, Japonya'nın ve dünyanın en kalabalık şehirlerinden biridir.

Önemli

Yeryüzünün büyük bir kısmını kaplayan su yüzeyleri (okyanus, deniz, göl, bataklık vb.), nüfusun dengeli olarak dağılışını engellemektedir. Karaların daha fazla alan kapladığı Kuzey Yarımküre, Güney Yarımküre'ye göre daha fazla nüfusa sahiptir. Dünya nüfusunun yaklaşık %90'lık kısmı Kuzey Yarımküre'de yaşar.

Etkinlik 2

Aşağıdaki haritada yeryüzünde nüfusun dağılışı gösterilmiştir. Haritayı inceleyerek soruları cevaplayınız.

Haritada numaralandırılmış yerlerin adlarını ve bu yerlerde nüfusun seyrek olmasının nedenlerini yazınız.

	Yer adı	Nüfusun seyrek olmasının nedeni
1.	Amazon Havzası	Sıcak ve sık orman
2.	Sahra Çölü	Kuraklık
3.	Sibirya	Çok soğuk
4.	Orta Avustralya	Çöl
5.	Namibya	Kuraklık, çöl

Haritada harflerle gösterilen yerlerin adlarını ve bu yerlerde nüfusun yoğun olmasının nedenlerini yazınız.

	Yer adı	Nüfusun yoğun olmasının nedeni
A.	New York	Sanayi, Ticaret
B.	Los Angeles	Silikon vadisi
C.	Nil Deltası	Verimli tarım alanı
D.	Hindistan	Verimli tarım alanı
E.	Çin	Sanayi ve ticaret

Türkiye'de Nüfusun Dağılışı

Yoğun nüfuslu Alanlar:

- Türkiye'de iç bölgelere göre daha ılıman iklim koşullarına sahip kıyı bölgeleri ile ulaşım, sanayi ve tarım açısından avantajlı yerler nüfusun yoğunlaştığı alanlardır.

- Türkiye'de bazı yerleşim alanlarında sanayi faaliyetlerinden dolayı nüfusun arttığı görülür. İstanbul, İzmir, Bursa, Kocaeli, Adana, Gaziantep gibi iller bu duruma örnek verilebilir.
- Madencilik faaliyetleri de nüfus dağılışını etkilemektedir. Zonguldak'ta taş kömürü, Batman'da petrol sayesinde nüfus miktarı artmıştır.

- Tarım faaliyetlerinin yoğunlaştığı verimli ovalar olan Çukurova, Silifke, Gediz, Çarşamba, Eskişehir, Bursa, Balıkesir, Malatya ve Elazığ gibi ovalar nüfusun arttığı alanlardır.
- Bodrum, Marmaris, Alanya, Manavgat, Kemer ve Kuşadası gibi yerler deniz turizmi nedeniyle özellikle yaz aylarında nüfus yoğunluğunun arttığı alanlardır.

Seyrek Nüfuslu Alanlar

- Kış mevsiminin uzun sürdüğü Doğu Anadolu'nun yüksek ve dağlık kesimleriyle kuraklığın etkili olduğu Tuz Gölü çevresi, nüfusun seyrekleştiği yerlerdir. Dolayısıyla Türkiye'de nüfusun kıyılardan iç kesimlere doğru azaldığı söylenebilir.
- Doğu Anadolu'nun kuzeydoğusunda yer alan Kars ve Ardahan Bölgesi, dağlık yapısı ve sert iklim koşulları nedeniyle seyrek nüfuslu bölgelerdir.

- Ağrı, Muş, Bitlis, Siirt, Şırnak, Hakkâri gibi iller genel olarak seyrek nüfuslu ve dağlık alanlardır. Yüksek rakımlı yaylalar ve dağlık araziler, yerleşim için zorlu koşullar oluşturur.

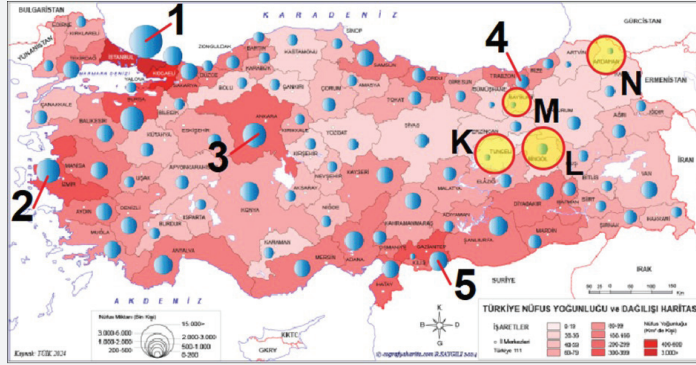

Hakkari yöresi, dağlık arazi yapısı ve ulaşım koşullarının zorluğu nedeniyle seyrek nüfuslu illerendir.

- Ege Bölgesindeki Menteşe Yöresi, Akdeniz Bölgesi'nde Taşeli ve Teke Platosu, Biga Yarımadası, Yıldız dağları çevresi seyrek nüfuslu alanlardır.

Etkinlik 3

Türkiye'de nüfus dağılımını gösteren aşağıdaki haritayı inceleyerek soruları cevaplayınız.

Haritada numaralandırılarak gösterilen iller hangileridir? Burarlarda nüfusun yoğun olmasının nedenleri nelerdir?

	İlin adı	Nüfusun yoğun olmasının nedeni
1.	<i>Istanbul</i>	<i>İş olanakları</i>
2.	<i>İzmir</i>	<i>Liman şehri</i>
3.	<i>Ankara</i>	<i>İdari başkent</i>
4.	<i>Trabzon</i>	<i>Ticaret ve Liman şehri</i>
5.	<i>Gaziantep</i>	<i>Ticaret olanakları</i>

Haritada K, L, M ve N ile gösterilerek yuvarlak içine alınan iller hangileridir? Bu illerde nüfusun seyrek olmasının sebebi nedir?

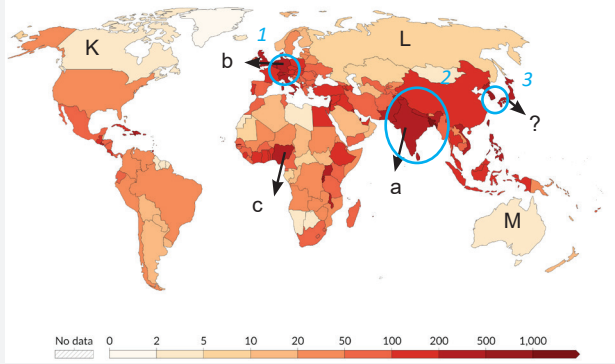
	İlin adı	Nüfusun seyrek olmasının nedeni
K.	<i>Tunceli</i>	<i>Engebeli arazi</i>
L.	<i>Bingöl</i>	<i>Yer şekilleri</i>
M.	<i>Bayburt</i>	<i>Dağlık arazi</i>
N.	<i>Ardahan</i>	<i>Elverişsiz iklim</i>

Önemli

Türkiye'de nüfus, daha çok kıyı bölgeleri ve büyük şehirlerde yoğunlaşmıştır; İstanbul, İzmir ve Ankara en kalabalık şehirlerdir. İç ve Doğu Anadolu Bölgeleri gibi iç kesimler, ekonomik fırsatların sınırlı olması ve zorlu iklim koşulları nedeniyle daha seyrek nüfusludur. Tarım, sanayi ve turizm gibi ekonomik faaliyetler, nüfus yoğunluğunu belirleyen başlıca faktörlerdir.

Etkinlik 4

Aşağıda dünyada nüfus dağılışını gösteren bir harita verilmiştir.

- Haritada a, b ve c ile gösterilen ülkeler hangileridir?
 - Hindistan
 - Almanya
 - Nijerya
- Bu ülkelerde nüfus yoğunluğu hakkında ne söylenebilir?

Nüfus yoğunluğu fazladır
- Bu ülkelerin gelişmişlik durumlarıyla nüfus yoğunlukları arasında bir bağlantıdan söz edilebilir mi?

Söz edilemez
- Haritada K, L ve M ülkelerinden hangisinde nüfus yoğunluğu daha azdır? Bu ülke hangisidir?

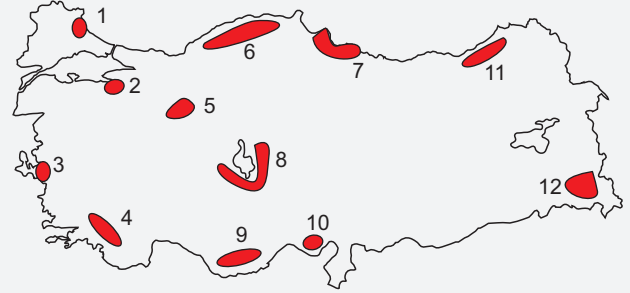
M; Avustralya
- K ve L ülkelerinin nüfus yoğunluklarının az olmasındaki doğal faktörler aynı mıdır?

Her ikisi de kuzeydeki soğuk ülkelerdir. İklimleri nüfusu etkilemiştir.
- Haritada "?" ile gösterilen alandaki ülke hangisidir? Bu ülkede nüfus yoğunluğunun fazla olmasının nedenleri nelerdir?

Japonya; Ülkenin yüz ölçümü küçük olduğundan nüfus artış hızı son yıllarda azalmasına rağmen nüfus yoğunluğu fazladır.

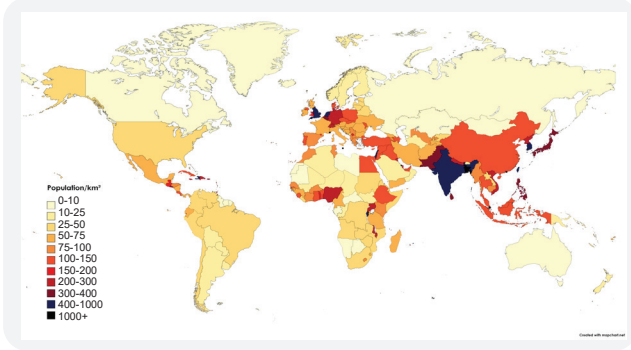
Etkinlik 5

Aşağıdaki haritada taranarak gösterilen yerlerin adını, bu yerlerde nüfusun sık mı yoksa seyrek mi olduğunu belirtiniz. Bu durumun nedenlerini açıklayınız.

	Yer adı	Nüfus sık mı seyrek mi	Nedeni
1.	Yıldız dağları	seyrek	engebeli arazi
2.	Bursa	Sık	Tarım, ticaret, turizm
3.	İzmir	Sık	Liman şehri
4.	Menteşe yöresi	Seyrek	Dağlık alan
5.	Eskişehir	Sık	Ulaşım
6.	Küre Dağları	Seyrek	Yer şekilleri
7.	Samsun	Sık	Ulaşım, Liman, Verimli delta
8.	Tuz Gölü	Seyrek	Kuraklık
9.	Taşeli Platosu	Seyrek	Karstik arazi
10.	Çukurova	Sık	Verimli tarım alanı
11.	Doğu Karadeniz Dağları	Seyrek	Ulaşım zorluğu Dağlık alan
12.	Hakkari	Seyrek	Dağlık alan

1. Aşağıdaki haritada 2023 yılında ülkelere göre nüfus yoğunluğu (kilometrekare başına kişi) verilmiştir.

Kilometrekareye 1000 den fazla kişinin düştüğü ülkelerden üç tanesini yuvarlak içine alarak adlarını yazınız. Bu ülkelerde nüfusun yoğun olması nasıl açıklanabilir?

- 1- İngiltere- Sanayi
2- Hindistan - Tarım
3- Güney Kore - Sanayi

Haritada Türkiye'de km² ye kaç kişinin düştüğü anlaşılmaktadır?

100 - 150 kişi

Türkiye ile yakın komşuları karşılaştırılırsa, Türkiye'nin nüfus yoğunluğu hangi komşularından daha fazladır?

İran, Bulgaristan, Yunanistan

Okyanusya ile Güney Amerika kıtası karşılaştırılırsa hangisinde nüfus yoğunluğu daha fazladır? Neden?

Güney Amerika'da fazladır. Çünkü nüfus artış hızı fazla olan çok sayıda ülke bulunur.

2. Aşağıdaki şemada boş bırakılan yerleri doldurunuz.

3. Yeryüzünde engebenin çok olduğu yerler seyrek nüfusludur.

Haritadaki numaralanmış yerlerden hangileri bu özelliğe sahip yerlerdir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

4. Aşağıda bazı ülkelerin nüfusları ve ülke yüz ölçümleri verilmiştir.

Ülke	Nüfus (2023)	Yüz Ölçümü (km ²)
Bangladeş	169,356,000	147,570
Rusya	144,526,636	17,098,246
Türkiye	85,319,293	783,562
Almanya	83,323,642	357,022
ABD	334,805,269	9,833,517

Tabloda verilenlere göre bu ülkelerden hangisinde nüfus yoğunluğu daha fazladır?

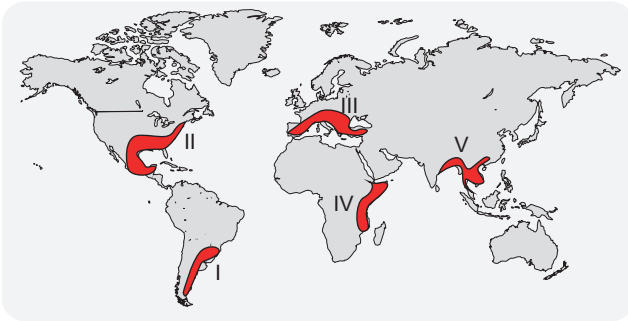
- A) Bangladeş B) Rusya C) Türkiye
D) Almanya E) ABD

5. Almanya'da Ruhr Bölgesi, Türkiye'de Zonguldak çevresi, Rusya'da Ural Dağları çevresi belli bir ekonomik faaliyete bağlı olarak gelişme göstermiş ve nüfuslanmıştır.

Bu ekonomik faaliyet aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Madencilik B) Turizm C) Tarım
D) Ticaret E) El sanatları

6. Turizme elverişli olan yerler turizm hizmeti veren kurum ve kuruluşlardan dolayı nüfuslanmaktadır. Bu tür yerlerin bir kısmı yılın belirli dönemlerinde turist akınına uğramaktadır. Özellikle Akdeniz kıyılarındaki İspanya, İtalya, Fransa, Yunanistan ve Türkiye yaz döneminde nüfusu artan ülkelerdendir.

Yaz döneminde nüfusu artan bu alanlar haritada hangi numarayla gösterilmiştir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

7. Aşağıdaki tabloda kıtaların güncel nüfus sayıları ve yüz ölçümleri verilmiştir.

Kıta	Nüfus (2023)	Yüz Ölçümü (km ²)
Asya	4.651,054,775	44,579,000
Afrika	1.432,500,000	30,370,000
Avrupa	748,000,000	10,180,000
Kuzey Amerika	602,000,000	24,709,000
Güney Amerika	434,000,000	17,840,000
Antarktika	1,000	14,000,000
Avustralya ve Okyanusya	43,100,000	8,600,000

Tablodaki bilgiler ve kıtaların coğrafi konumları göz önüne alınırsa aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Antarktika'da nüfusun az olmasında iklim koşulları ve ana karalara uzak olması etkili olmuştur.
B) Asya kıtasında nüfus yoğunluğu Afrika'dan fazladır.
C) Güney Amerika Kuzey Amerika'ya göre daha az nüfuslanmıştır.
D) Avrupa ve Avustralya'nın nüfus yoğunlukları birbirine yakındır.
E) Avrupa kıtasında nüfus yoğunluğu Afrika kıtasına göre fazladır.

8. 2023 yılı verilerine göre Singapur'da km² ye 7736 kişi düşerken, Brezilya'da 25 kişi düşmektedir.

Yalnızca bu bilgiden yola çıkararak

- I. Singapur'un ülke yüz ölçümü daha fazladır.
II. Brezilya az gelişmiş bir ülkedir.
III. Singapur'da nüfus yoğunluğu daha fazladır.

İfadelerinden hangileri söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

Cevap Anahtarı

3.D 4.A 5.A 6.C 7.D 8.B